

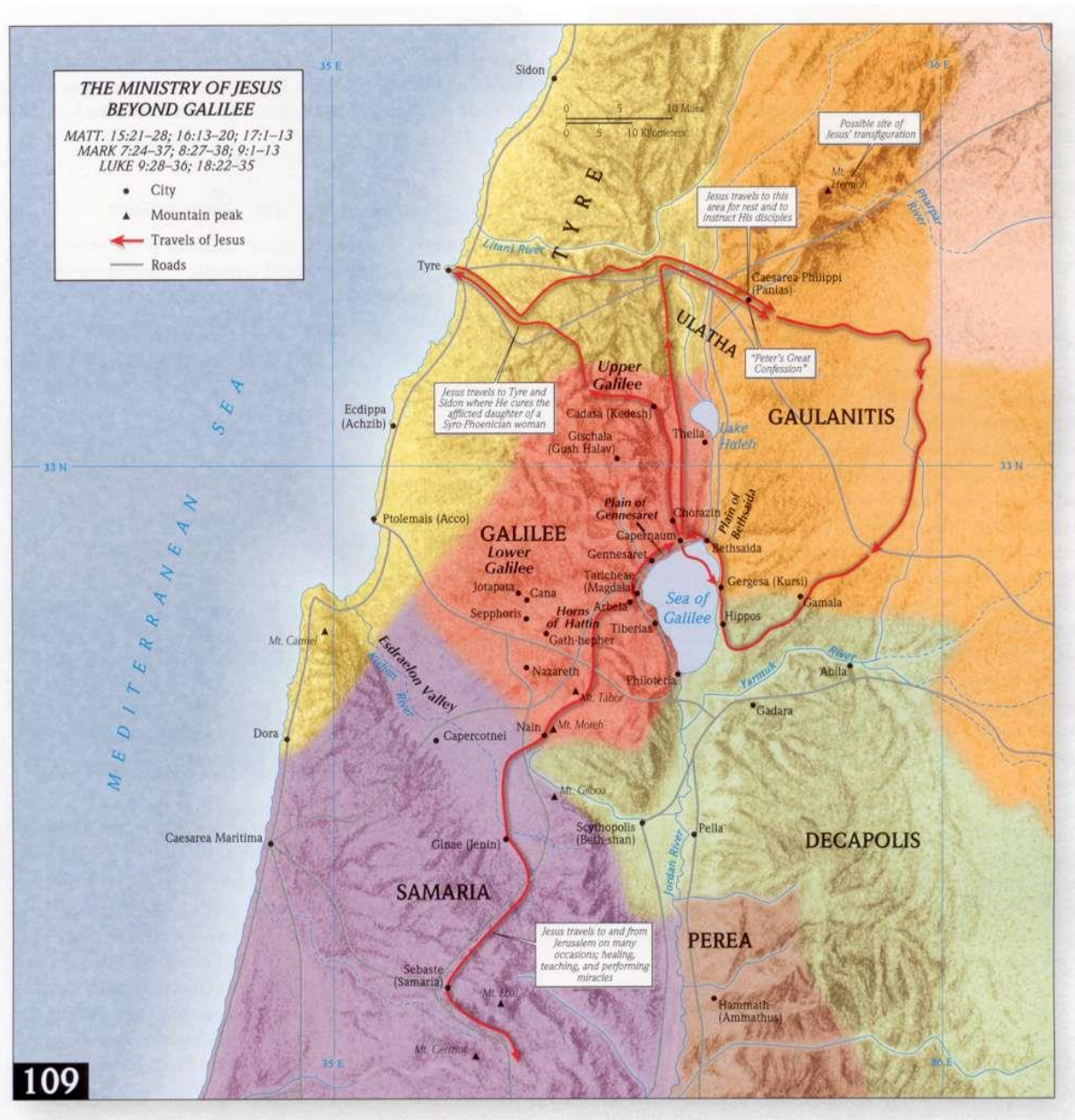
Effata! Ga Open!

Na *talita koem* (zie Marcus 5,41) is er een tweede woord van Jezus dat Marcus in het Aramees behouden heeft: *Effata!* Het woord staat in het midden van een ander genezingsverhaal van Marcus (7,31-37). Het gaat om een genezing in *Dekapolis* (Tienstedengebied), dus buiten Galilea, in niet-Joods gebied (maar waar ook Joodse mensen kunnen wonen):

- 31 Hij vertrok weer uit de omgeving van Tyrus
en ging via Sidon naar het Meer van Galilea,
dwars door het gebied van Dekapolis. [vgl. kaartje p. 2]
[Tyrus: Vgl. Mc 3,8]
[Dekapolis: Mc 5,20!]
- 32 Daar werd iemand bij hem gebracht
die doof was en gebrekkig sprak,
en men smeekte hem om deze man de hand op te leggen. [vgl. Mc 8,22]
[vgl. Mc 9,25]
[Vgl. Mc 10,16]
- 33 Hij nam de man apart,
weg van de menigte,
stak zijn vingers in diens oren
en raakte met speeksel zijn tong aan. [Vgl. Mc 5,37]
[Vgl. Mc 8,23]
- 34 Hij sloeg zijn blik op naar de hemel,
zuchtte diep
en zei tegen hem: '*Effata!*',
wat betekent: '*Ga open!*'
- 35 Meteen gingen zijn oren open,
zijn tong kwam los
en hij kon normaal spreken.
- 36 Hij beval de omstanders
om aan niemand te vertellen wat er gebeurd was;
maar hoe strenger hij het hun verbood,
hoe meer ze het rondvertelden. [Vgl. Mc 1,44-45]
- 37 De mensen waren geweldig onder de indruk en zeiden: [Vgl. Mc 1,22; 2,12]
'Alles wat hij doet is goed [*tov!*]' [Grieks: *kalôs*) - LXX Gen 1,8vv: *kalon*]
zelfs doven laat hij horen en stommen laat hij spreken.' [Vgl. Mc 9,17]
[Vs 37: vgl. Mc 5,19!]

Mogelijke voorbereiding

1. Lees en herlees de tekst (1. eerst onbevungen lezen, 2. dan herkauwen en bemediteren, 3. daarna verwijlen bij wat het met je gedaan heeft - Lectio Divina)
2. Bekijk de parallelle passages in Marcus, aangegeven tussen de vierkante haken. Deze verbanden ondersteunen en verbreden de betekenissen in de tekst.
3. Bekijk de route die Jezus gevolgd zou kunnen hebben via het geografisch kaartje op de volgende pagina.
4. Waarom zou Marcus hier het Aramese woord *effata* behouden hebben?
5. Kun je dit genezingsverhaal op je eigen leven leggen? Wat gaat er dan in je open?

De steden van de *Dekapolis* zijn voor het merendeel Griekse steden (poleis) geconstrueerd of opnieuw opgebouwd in de Hellenistische periode, na de veroveringen van Alexander de Grote, toen het gebied geregeerd werd door de Ptolemaeën en later door de Seleuciden. Deze steden vormden in die periode geen zelfstandig gebied. Omstreeks de overgang van de 2e naar de 1e eeuw v.Chr., toen het Seleucidische rijk in kracht afnam, werden steeds meer steden veroverd door de Nabateërs en de Hasmoneeën. De Hasmonese vorst Alexander Janneüs wist in 82 v.Chr. de meeste steden aan zijn rijk toe te voegen. Philadelphia (het latere Amman) bleef echter in Nabateese handen. De veroveringen van Pompeius in 64/63 v.Chr. maakten een einde aan de Hasmonese en Nabateese heerschappij over de steden. Pompeius maakte van de steden een tienstedenbond - een zelfstandige politieke eenheid - die verantwoording verschuldigd was aan de *legati* van de provincie Syria. Vanaf deze periode wordt het begrip 'Dekapolis' voor het gebied gebruikt. (Wikipedia)

Marcus 7,24-30 – wat voorafgaat aan de Effata-perikoop...

‘Grenzen overschrijden’ – uit het levensverhaal van twee niet-Joodse vrouwen

24 Hij ging weg en vertrok naar de omgeving van Tyrus.

Daar nam hij zijn intrek *in een huis*,
en hoewel hij niet wilde dat iemand dat te weten zou komen,
lukte het hem niet onopgemerkt te blijven.

25 Integendeel,
er kwam al meteen een vrouw *die over hem gehoord had* (!) naar hem toe,
en zij viel voor zijn voeten neer.

Ze had een dochter die door een onreine geest bezeten was.

*onrein*¹

26 Deze vrouw was van Syro-Fenicische afkomst
en geen Jodin;

*onrein*²

ze smeekte hem om bij haar dochter de *daimônion** uit te drijven.

27 Hij zei tegen haar: ‘Eerst moeten de kinderen genoeg te eten krijgen;
het is niet goed om de kinderen hun brood af te pakken
en het aan de honden te voeren.’

28 De vrouw antwoordde:

‘Heer, de honden onder de tafel eten toch de kruimels op die de kinderen laten vallen.’

29 Hij zei tegen haar: ‘Dat hebt u goed gezegd.

Ga naar huis, de demon heeft uw dochter al verlaten.’

30 En toen ze thuiskwam, lag haar kind op bed
en bleek de *demon* verdwenen te zijn.

* **Demon**: een vreemde, van buiten komende kracht die bezit neemt van een mens en hem/haar zijn vrijheid ontnemt. De geestelijk ‘open ruimte’ in de mens wordt door de vreemde macht bezet (en hij/zij is in die zin ‘*bezeten*’). De indringer is ‘demonisch’ in zijn werkwijze. Zoals dit bijvoorbeeld gebeurt bij iemand door een ander seksueel misbruikt wordt en daardoor het gevoel heeft ‘bezet’ te zijn, niet meer thuis te zijn bij zichzelf... Zie: Magda Misset – van de Weg, De machtige verhalen van de Bijbel, in: Jean Bastiaens & Frederique Vanneuville, *Bijbel Tegendraads. Heeft de Bijbel nog recht van spreken*, Halewijn 2016, blz. 32-39.

Wat volgt op de Effata-perikoop: Marcus 8,14-26

Het tweede teken van de broden – horen, zien, begrijpen...

De leerlingen waren vergeten genoeg brood mee te nemen; ze hadden maar één brood bij zich in de boot. ¹⁵ Hij waarschuwde hen: ‘Pas op, hoed je voor de zuurdesem van de farizeeën en voor de zuurdesem van Herodes.’ ¹⁶ Ze hadden het er met elkaar over dat ze geen brood hadden. ¹⁷ Toen hij dit merkte, zei hij:

- ‘Waarom praten jullie erover dat je geen brood hebt?
Begrijpen jullie het dan nog niet,
en ontbreekt het jullie aan inzicht?
Zijn jullie dan zo hardleers?
¹⁸ Jullie hebben ogen, maar zien niet? [vooruitverwijzing]
Jullie hebben oren, maar horen niet? [terugverwijzing]
Weten jullie dan niet meer
¹⁹ hoeveel manden vol stukken brood jullie hebben opgehaald
toen ik vijf broden brak voor vijfduizend mensen?’
‘Twaalf,’ antwoordden ze.
²⁰ ‘En toen ik zeven broden brak voor vierduizend mensen,
hoeveel manden vol stukken brood hebben jullie toen opgehaald?’
‘Zeven,’ antwoordden ze.
²¹ Toen zei hij: ‘*Begrijpen* jullie het dan nog niet?’

Genezing van een blinde in twee stappen

- ²² Ze kwamen in Betsaïda.
Er werd een blinde bij hem gebracht,
en men smeekte hem om de man aan te raken.
²³ Hij pakte de blinde bij de hand
en bracht hem buiten het dorp.
Hij deed wat speeksel op zijn ogen,
legde er zijn handen op en vroeg:
‘Ziet u iets?’ 1^e stap
²⁴ *Hij begon weer te zien en zei:*
‘Ik zie mensen, het zijn net bomen, maar ze lopen rond.’
²⁵ Daarna legde hij weer zijn handen op de ogen van de blinde.
Deze sperde zijn ogen open en genas;
hij zag alles nu heel helder. 2^e stap
²⁶ Hij stuurde hem naar huis met de waarschuwing: ‘Ga het dorp niet in!’

Intertextualiteit: de verwevenheid (texture) van de Marcustekst binnen de Bijbelse context

1. Jesaja 29,17-20 - *scheppingsterminologie*

Redding en bevrijding als het ontluiken van een nieuwe schepping

Nog slechts een korte tijd,
dan zal de Libanon *weer een boomgaard worden*,
een boomgaard die is als een woud.
18 Op die dag zullen **doven** kunnen horen
hoe uit een boek wordt voorgelezen,
en **blinden** zullen met eigen ogen zien,
bevrijd van *duisternis en donkerheid.* *ume'ofèl umechosjech*
19 Dan zullen verdrukten JHWH weer loven,
zwakken juichen om de Heilige van Israël.
20 Want het is gedaan met de geweldenaar,
voorbij met de spotter.

Nota bene: 'Op die dag zullen doven horen / hoe uit een boek wordt voorgelezen':
Vergelijk de Effata-Icoon!

2. Jesaja 35,1-10 – scheppingsterminologie
– een visioen van herschepping, van redding en genezing

35¹ De woestijn zal zich verheugen,
de dorre vlakte vrolijk zijn,
de wildernis zal jubelen en bloeien,
² als een lelie welig bloeien,
jubelen en juichen van vreugde.
De woestijn *tooit zich met de luister* van de Libanon,
met de schoonheid van de Karmel en de Saron.
Men aanschouwt de luister van JHWH,
de schoonheid van onze God.

³ Geef kracht aan trillende handen,
maak knikkende knieën sterk.
⁴ Zeg tegen het moedeloze volk:
'Wees sterk en vrees niet,
want jullie God komt met zijn wraak.
Gods vergelding zal komen,
hijzelf zal jullie bevrijden.'

⁵ Dan worden **blinden** de ogen geopend,
de oren van **doven** worden ontsloten.
⁶ **Verlamden** zullen springen als herten,
de mond van **stommen** zal jubelen:

waterstromen zullen de woestijn *splijten*,
beken de dorre vlakte *doorsnijden*.

scheiden / Rietzee

⁷ Het verzengde land wordt een waterplas,
dorstige grond wordt waterrijk gebied;
waar eenmaal jakhalzen huisden,
maakt dor gras plaats voor riet en biezen.

⁸ Daar zal een gebaande weg lopen,
'Heilige weg' genaamd,
geen onreine zal die betreden.
Over die weg zullen zij gaan,
maar dwazen zijn er niet te vinden.
⁹ *Geen leeuw of roofdier* zal daar komen,
geen enkel wild dier dwaalt er rond,
ze blijven er allemaal weg,
alleen zij die verlost zijn zullen daar gaan.
¹⁰ Wie door JHWH bevrijd zijn, keren terug.
Jubelend komen zij naar Sion,
gekroond met eeuwige vreugde.
Gejuich en vreugde trekken de stad binnen,
gejammer en verdriet vluchten eruit weg.

3. Jesaja 42,18-24 - De tekenen van de tijd lezen...

'Doofheid en verblindings' als uitingen van een van God afgekeerde ingesteldheid
(cf. Johannes 9; Marcus 4,11-12; Handelingen 28,26-27)

- 18 Doven, luister!
Blinden, open je ogen en zie!
- 19 Is er iemand zo blind als mijn dienaar,
zo doof als de bode die ik zend?
Is er iemand zo blind als dit gestrafte volk,
blind als de dienaar van JHWH?
- 20 Het ziet veel, maar onthoudt niets,
het heeft zijn oren open, maar hoort niets.
- 21 Eens schepte JHWH er behagen in
om de kracht van zijn *tora*/onderricht te tonen
omwille van zijn rechtvaardigheid.
- 22 Maar nu is het volk beroofd en geplunderd,
zijn jonge strijders zijn geketend
en in de gevangenis gegooid.
Een prooi zijn zij geworden, en niemand die hen redt;
ze zijn buitgemaakt, en niemand die zegt: 'Geef terug!'
- 23 Is er iemand onder jullie die dit hoort,
die aandachtig luistert
en begrijpt wat er nu volgt?
- 24 Wie heeft Jakob tot buit gemaakt,
Israël uitgeleverd aan plundersaars?
Is het niet JHWH,
hij tegen wie wij hebben gezondigd?

Marcus 7,31-37 – het verhaal van het geestelijk ontwaken

1. We herkennen in deze wijze van vertellen het stramien van het genezingsverhaal van de dochter van Jairus (Mc 5,21-24.35-43):

- 1^e Mensen komen naar Jezus met de vraag om iemand te genezen.
- 2^e Jezus verwijdert zich van de menigte.
- 3^e Hij geneest de zieke en ‘meteen’ komt deze tot leven.
- 4^e Hij verbiedt om hierover te spreken met de mensen ‘buiten’.

2. De man in kwestie heeft een dubbele handicap: hij is doof en heeft bijgevolg moeite om te spreken. De man leeft in een besloten wereld, een gruwelijk isolement. Hij kan niet horen wat anderen zeggen, en zelf kan hij zich niet uitspreken (= wordt niet beluisterd). Er komt geen communicatie tot stand, de wereld blijft statisch. Leven onder een stolp.

3. De mensen in zijn omgeving herkennen zijn lijden en ‘smeken’ Jezus om hem te genezen. Gelukkig zijn deze mensen er wel! Zij hebben oog voor de persoon in kwestie, maar weten ook dat zij hem niet zelf kunnen genezen (‘presentie’, geen ‘interventie’ op eigen gezag).

4. Jezus neemt de man apart, want wat hij doet is géén goocheltruc. Jezus wil genezen, maar in alle discretie, niet als een ‘held’. Jezus raakt de oren van de man aan (‘horen’) en bevochtigt met speeksel zijn tong (‘spreken’), en door de kracht die in hem schuilt en die hij zo weet over te brengen op de man, kan hij hem genezen. De handelingen *symboliseren* het genezingsproces.

5. Wat Jezus verricht, is een scheppingsdaad:

zoals God in het scheppingsgedicht van Genesis 1 de elementen tot aanzijn ‘roept’,
zo ‘roept’ Jezus tot de man: *Effata!*

6. De kracht die in Jezus schuilt, komt van God – zoals opnieuw duidelijk blijkt uit het feit dat Jezus eerst ‘zijn ogen opslaat naar de hemel’. Het ‘diep zuchten’ van Jezus is als een woordeloos gebed. Jezus maakt verbinding met ‘de hemel’ om van daaruit nieuw leven te kunnen geven aan de man die voor hem staat. *Effata!*

7. Marcus vertaalt het Aramese woord van Jezus voor zijn (dominant) Griekstalig gehoor: ‘wat (in het Grieks) betekent: Ga open!’ (vers 34). Maar hij behoudt de Aramese uitroep van Jezus. Blijkbaar vond Marcus ook dit woord *effata* significant en zo karakteristiek voor Jezus dat hij het in deze vorm wilde bewaren.

8. Dit woord (*Effata*) tekent Jezus: hij wil dat mensen opengaan, openbloeien, de beslotenheid van hun eigen wereld verlaten, naar buiten treden, leven van relatie, leven van gemeenschap en van communicatie. Jezus geeft de man terug aan zichzelf. Mens zijn is leven-in-relatie.

9. Alles wat *vastzit* in de man, komt los: zijn oren ontvangen weer geluiden, zijn tong komt in beweging en hij kan weer spreken. Een complete *her-schepping*.

10. De mensen die de man omgeven, herkennen wat Jezus heeft gedaan en spreken hun geloof in Jezus uit door als het ware twee Bijbelse passages te mengen in hun reactie:

- ‘Alles wat hij doet is goed!’ [*tov*]: Genesis 1 (Elohiem zag het het [zeer] goed was)
- ‘Zelfs doven laat hij horen en stommen laat hij spreken.’ : Jesaja 35 (vers 5).

De tekst laat een interne spanning zien: enerzijds heeft Jezus de man ‘apart’ genomen, anderzijds beseffen de mensen wat er gebeurd is, als waren zij erbij geweest.

11. Die tekstinterne spanning wordt ook duidelijk aan wat er direct aan voorafgaat (vers 36): Jezus verbiedt de mensen het voorval bekend te maken. Jezus’ verbod heeft de tegenovergestelde uitwerking

(zoals wel vaker het geval is bij een verbod): het gebeurde wordt overal rondverteld. Dit gegeven vormt een rode draad in het Marcusevangelie: Jezus' woorden en daden kunnen niet onopgemerkt blijven en leiden tot een massale toeloop, overal waar Jezus komt (denk aan de broodverhalen). Het problematische hieraan is niet de interesse van 'de massa' voor Jezus – integendeel. Wel is problematisch dat de mensen zich telkens een verkeerd beeld vormen van Jezus. Ze zien wat hij doet, maar ze kennen Hem niet, en ze kunnen niet begrijpen dat Jezus' leerweg er een is van afzien van elke vorm van macht en controle, de weg van het 'eigen kruis opnemen'. [Pas op, ook de leerlingen begrijpen Hem niet!]

De verraderlijke gedaante van 'de massa' zal zich tonen bij Jezus' proces: dan zullen ze zich laten meeslepen door hen die wel macht en controle willen behouden, en die hen ertoe aanzetten om te roepen: 'Kruisig Hem!' (Mc 15,14) De 'held' is een 'outcast' geworden.

11. De twee Aramese uitdrukkingen, *Talita koem* en *Effata* [*< 'ètp^etach* of *hippatach*], vormen samen een levensprogramma van Jezus, zijn een gebalde samenvatting van zijn zending. Jezus wil dat mensen opstaan (*koem*) uit hun verlammingen, hun moedeloosheid, hun onmacht, hun onderdrukking en dwangmatigheden. Hij wil werkelijk dat ze gaan leven en openbloeien (*Effata*), of om het johanneïsch te zeggen: 'dat ze leven hebben in overvloed' (Joh 10,10).

12. Er zijn in het Marcusevangelie twee soorten van genezingsverhalen: in sommige van die verhalen speelt de medewerking van de 'zieke' een belangrijke rol, zoals bij de vrouw die aan bloedverlies lijdt ('uw geloof heeft u genezen'). Bij andere verhalen, zoals hier, ligt de genezing volledig in de handen van Jezus. Jezus is de *sôtèr*, de onbekende 'Mensenzoon' – 'die niet gekomen is om gediend te worden, maar om te dienen en zijn leven te geven als losprijs voor velen' (Mc 10,45).

13. Onder het kruis is er één, een nobele onbekende én een ogenschijnlijke buitenstaander, die *begrepen* heeft wie Jezus is: 'Toen de centurio, die recht tegenover hem stond, hem zo zijn laatste adem zag uitblazen, zei hij: "Werkelijk, deze mens was Gods Zoon!"' (Mc 15,39)

Jean Bastiaens

Gespreksvragen

1. Kan ik mijzelf ergens in dit verhaal situeren?
 - Als degene die de doofstomme naar Jezus brengt
 - Als een geïnteresseerde toeschouwer
 - Als een leerling van Jezus
 - Als Jezus zelf
 - Als de doofstomme
2. Welk detail in de tekst is mij (voor het eerst) het meest bijgebleven? Welk woord of welke zin?
3. In het midden van de tekst staat *Effata! Ga open!* Wat betekenen deze woorden voor mij?
4. Is er voor jou een link tussen Genesis 1 (de schepping van hemel en aarde – inclusief de schepping van de mens en van de sjabbat) en dit genezingsverhaal? Is het toeval dat de 'man' (of 'mens') in dit Marcusverhaal geen naam krijgt?
5. Moeten we onder 'aandacht voor de schepping' niet ook verstaan 'aandacht voor wie *niet* kan participeren aan de schepping'? Wat versta ik eigenlijk onder het Bijbels begrip *schepping*?

EFFATA-ICOON

*Water vloeit uit de zijde van de Gekruisigde
Het bad van de wedergeboorte
Het rijk van de dood wordt verpletterd
De gelovige ontwaakt uit zijn slaap en uit zijn staat van niet-zien
Hij/zij gaat open – effata!
en wordt een ziener*

*Christus houdt de Schriften in zijn linkerhand
'Hij opende hun ogen voor de Schriften' (Lucas 24)
Want: wie de Schriften kent, kent Christus!*

*Met zijn rechterhand raakt Christus de leerling aan
Zijn aanraking is genezend, helend.
Christus kijkt degene aan die de icoon biddend beschouwt:
'Het Effataverhaal gaat wel degelijk over jou!'*